

# Nemzeti Társalkodó

Szombaton,  $\frac{6}{26}$  = Junius' 26-dikán

1830

## A' föld-ingás'

I) történeteiről, II) okairól, III) előjeleiről, IV) következéseiről, és V) következései ellen lehető magunk' védelméről.

Midőn Smirnat, Limát, Lissabont, Carracast, 'sati. a' föld-ingás össze-ontja vagy elsűjjeszti; midőn Jamaikában, a' hegyek egy helyből másba utaznak, a' bértzekből völgyek, a' völgyekből bértzek formálódnak, hony-földünk tsak megrendül, vagy némely gyenge alkotásu kő-épületeink meghasadoznak; és még is, minden földingáskor a' nép úgy megrémül; mintha bizonyos halál állana előtte.

Midőn az Új-világ' réz-szinü lakosai, a' Herkules' oszlopain túl lakó Szeretsenek, a' Padogák alatt élő emberek, esmerik a' földingás' valóságos okait, előjeleit, következéseit; Hazánkban a' Köz-nép, inkább szánakozásra, mint nevetésre méltó képzeteket formál mindazokról magának.

Minthogy pedig, Természet-Tudományt tanító magyar Könyvek, a' nép között nem forognak: gyűjtok egy kis métsét én is, azoknak számára, kiknél az értelem' látkörét setét fellegek homálsítják. — Jól megéertsük! *egy kis métsét gyűjtok én.* — mert, sok olajom, nintsen!

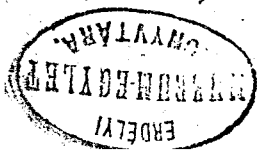
## I. A' földingás' történeteiről.

Minthogy az előttem esmértes Historiákban, a' hajdani időből, a' föld-ingásokról környülállásos tudósításokat nem találhatok: ezen időből tsak krónikai jegyzetformákban írhatom-le a' nevezetesebbeket.

a) Lákóniában, Archidamas' Ország-lása alatt, földingás miatt, sok hegyek meghasadoztak; Lákédaimonban öt házonszivül minden épületek földre terültek.

b) Midőn Hannibál a' kárthágói Király, Rómának örökös ellensége, Cn. Flaminus Hadyezérrel, Hétruriában, a' Trasimenus' tónál megütközött és győzött, az egész Tartomány úgy megmozdult, hogy némely bértzekből völgyek, a' völgyekből bértzek lettek, hánykódott a' tó, mint a' háborgó tenger, — a' folyó-vizek elhagyván árkaikat, másfelé tértek; — Városok omlottak-össze, és lakosaikat eltemették.

c) Valentinianus alatt, még nagyobb hatalommal dühösködött a' Természetnek ezen veszedelmes háborúja, és ostromát megérszték a' világnak minden akkor esmértes részei. A' Tengerek feltornyozva hagyták-el partjaikat 's kitsaptak a' szárazra, a' száraz földből tenger, ebből pedig száraz lett, néhány pillantatokig. Sok Hajók leülepedtek a' tenger-



nek üressen maradott fenekére, melyeket, az ismét vissza-omló vizek felemelvény, a' Kikötők' magas falain keresztül repítették. — Siciliának és más Szigeteknek Várossai leomlottak, vagy elsűjdedtek, és lakosaikkal együtt a' habok által elborítottak.

d) 742-ben, egész Napkeletet, és Égyiptomot, oly' nagy erővel megrázta a' földingás, hogy egy éjjel szinte 600 Város résszerént össze-omlott, résszerént elsűjdedt, és ezer-meg-ezer szerentsétleneket fél-halva vagy elevenen eltemettek.

Menjünk már által azon időbe, melyben, a' kérdésben forgó szomorú jele-  
netekről, környúlállásos tudósításokat találhatunk.

a) 1688-ban, Július' 9 első napjaiban Smirna felett földsarki fény vereségű volt az ég, — typhonok \*) úszkáltak vára körül, — a' föld siketen zúgott alatta, háborgott a' gőz-kör felette, szomorú jövendőt lármáztak neki a' tengeri madarak.

Ílyen elő-jelek után, a' 10-dik napon megmozdúla a' föld, és olyan nagy erővel, hogy Smirna váranak/falai egymástól elválának: a' várhelye mely eddig 100 lépésnyire volt a' tengertől, szigetté változott. — Össze-ombott magának a' városnak is három-negyede, és meggyúlt a' földből felemelkedett lángok miatt. Feneketlen méjségek nyíltak-meg az omladványok között, melyekből iszonyú zúgással kénköves füst emelkedett az ég-felé. Végre, az egész város' területe két talpal alább sűjdedt, Scio, Metellino, Scutari, Tripolis megmozdultak.

b) 1692-ben, Júniusban, Jamaiká-

ban, egy délután történt nagy hatalmu földingás előtt, délig tiszta volt az ég, és a' tenger semmi háborút nem jelentett; délután megveressedett az első, hánykódni kezdett az utolsó; — ijjesztő földalatti hangok, gőzköri zúgások hömpöjögtek-elé a' hegyek közzül, — orkánok kötötték-össze a' tenger' habjait a' fellegekkel, — kénköves szag terjedt-el az egész szigeten.

Ezen elő-jelek után; hozzá fogott ostromához egy rettentő földingás. A' Sziget' fővényei, mint valamely szélvész által megmozdult habok, felemelkedtek; felemelték magokkal az emberek is, — kik, midőn vissza-húllottak, az, az alatt meghasadozott föld' kebelébe estek. Ezen szerentsétlenek közzül némelyeket elevenen elnyelt a' föld \*) másokat pedig össze-zárkozó nyílásainak falival megszorítván, félig-sírban állva végzett-ki a' világból. A' halálnak ilyen áldozatai, halva-se találhatták nyugalmaikat; mert, víz-oszlopok lötték-fel őket ismét a' levegőbe.

Azoknak a' megrémült halandóknak is, kik, az épületek' fedelein kerestek menedék-helyet, nem kedvezett a' mostoha sors: levették őket menedék-helyeikről, a' haragos hullámok, és testeiket eledelül vitték a' tengeri tsúdáknak.

Porto-Royal' nagyobb része elsűjdedt, fenn-maradott épületei pedig kőhalmokká változtak, — sok hadi és kereskedő hajók, az épületek' felett repdes-tek; de, az őket emelő habok' sebessége miatt épen maradtak a' Hajósokkal együtt.

Siketítő ropogással hegyek és bértzek váltak-el egymástól; a' hegyek' helylyén völgyek, a' völgyekén hegyek születtek. Yellovtól nem messze, egy magas hegy szét-pattanván, 5454 talp messzeségre ugrott-el, és egy egész gyarmatot (telepet, Red.) elborított.

\* Siphon, trombe, Wasserhosen = sárkányfark, forgó víz, a' mit az orcan-forgószél teker- vagy szí-fel a' tengerből, vagy sodor-le a' nehéz felhőből. Red.

\* Kinek nem jut itt eszébe Kóré, Dátán és Ábirám?

A' Sziget' északi felén is sok vidékek elsűjdedtek, és azoknak helyén tavak, tengerszemek fokadtak. — Utóljára, a' Sziget' látkörét setét köd homályosította-még, és ezzel bévégződött a' földingás' gyászos ostroma.

c) 1746-ban October' 28-dikán Líma városa, és ennek kikötője Callao lettek áldozatai egy olyan földingásnak, mely egész déli Amériát megrázta. A' veszély' jövetelét földalatti dörgések hirdették-ki, az örvendező pokol áldozati füstöket gyújtott Péru' tűzokádó hegyeiben, kénköves gőzök kergették-ki a' kiütszókat a' bányák' üregeiből, a' tengeri madarak, a' száraz föld felett, a' száraziak a' tenger felett repdestek, — Úr és szolgálta hült vérről költözött-ki honnyából.

Megjelenvén a' nagy nap, három minutum alatt Líma porba terült: leomlott 72 Templom, az Al-Király' palotája eltemette a' fényes Trónust, követték ezeket minden más kő-épületek. — A' Városnak 60,000 lakosai közül, 1300 ember, kik a' Természet' intő szavát nem értették, sírjokba, élve leköltöztek.

Callao, a' Kikötőhely és erős város, még siralmasabb sorsra jutott, a' tengerhez közel nem fekvő Límánál: össze-volt ez ellen esküve föld és víz; és örökösön kitörlötték őtet a' városok' sorából.

Minekutánna Callao' épületei porba hullottak, felemelkedett a' tenger, és kitsapott a' szerentsétlen városra, és a' szahad ég alá költözött emberek közül 40,000 szerentsétleneket elragadott magával, 19 hajó, mellyek a' tenger' kitsapásakor, a' Kikötőben féloldalra fordulva maradtak volt, a' víz' vissza-jövelekor örökösön elsűjdedt; négy hajót pedig, egy mértföldnyi távolságra repítették-ki a' habok. Míg nem a' tenger szokott tsendességét vissza-nyerhette, habtornyainak ingadozása által, a' Város' omladékait fővennyel és iszappal úgy bé-

temette, hogy azoknak még jelei-sem maradhattak.

d) 1775-ban Septemberben, Borneó körül egy hajó' Észak-mutatója (Compass) minden erejét és tulajdonságait úgy elvesztette, hogy újabb mágnesezés után is helyre-hozni lehetetlen volt. Ezután a' szélveszek mozgó hegyekké változtatták a' tenger' színét, és typhonok születtek. Megzúdula a' tenger' fenéke, mely utóljára menydörgés és ágyúszó hangokon végződött, — kénköves fellegek és gőzök emelkedének fel-felé, és oly' mértékben, hogy a' Nap' meghomályosodott.

A' szelek' tsendesedése után kiveődvén a' hajó Mánilia' partjaihoz, borzadva szemlélték a' Hajósok a' Sziget' veszedelmét: tele volt a' Sziget' vízzel; számtalan épületeket elsűjjesztett volt egy földingás' sat. Itt, a' tengerből lángok lobbantak-fel, és úgy láttzott, mintha a' tűz a' vizet, e' pedig a' tüzet akarná megemészteni, égett a' tenger 24 óráig.

e) Nem emlékezik a' História meszebb hatott földingásra, mint az, mely 1775-ben, November' első napján, szinte egész Európát, Afrikának északi felét, Ásiának napnyugoti Tartományait, 7 minutum alatt megrázni elég erős volt. Portugalliának tenger mellett épült fő-Városa, Lissabon volt a' Természet' szomorú háborújának közép-pontja.

1775-nek kezdetével, már kezdette a' Természet rendkívülvaló jelek által kijelenteni, a' Világ' végső veszedelme' kismássának bekövetkezését: — Portugalliának és Spanyolországnak egén vak napok és hóldak fénylettek, a' félénk éjjeli-utasokat a' föld' setét gőzkörében függő vagy szaladó tűzoszlopok, és tűzgyolyóbisok rettentették, levegőben függő városok, helységek, templomok, angyalok, emberek, állatok' sat. mutatták magokat; a' kősziklák', temetők', kripták',

tömlözők', bányák' üregeiben, hallott, miképpen siratja még az alvilág is a' felsőnek sorsát; Orkánok törekedtek leszállasztani a' földet, azon lántzszemről, mellyel azt a' *Mindenható*, a' *Világok* sorához kaptsolta volt; özön-vízi essőket ontottak a' fellegek' megszakadozott kataraktái; menyőhullásokat, égi-háborúkat vezettek az öldöklés' bús angyalai; Portugalliának, Spanyol- és Franciaországoknak, folyó-vizei, úgy megáradtak, mintha a' mellettük fekvő Tartományokat a' tengerbe akarták volna vinni magokkal; 8 nappal a' földingás előtt, Cadiz' környékén a' bogarak és férgek, kimásztak földhonnycból, s nyughatatlan vándorlással kerestek menedék-helyet, a' megérzett veszély ellen; a' madarak elhagyván fészkeiket, vad lármaival jövendőlték az inséget, a' házi és vad állatok ordítva futkostak ide s' tova 'sat.

Elkövetkezett végre a' szomorú nap is, November' első napja; midőn dél előtt 9 órakor; a' föld alatt már zörögött a' halál' szekere, és tsattogtak az ő szolgálinak fegyverei. Ezek után 50 minutummal, megmozdúla a' föld, és úgy, mintha valamely nagy égi test, a' vilá-gosság' foljásához hasonló sebességgel ütődött volna oldalaihoz. A' felemelkedett föld' színén, a' pokol száz-meg-száz szá-jakát tátott-fel, mellyekből kénkőves füstöt, és fellegeket okáda-ki. Lissabonban 24,000 épület-össze-omlott, vagy elsűj-jedt; 240,000 lakossai közül a' Városnak, 3000 emberek, össze-törve, félhal-va, vagy elevenen az omladványok alatt maradtak; vagy azokkal együtt elsűj-jedtek. Setuval, Santara, és Ires városok-is hasonló sorsra jutának. Portugalliának távolabb fekvő Tartományaiban, sok városok' és helységek' tornyaiban, a' harangok rendetlen kongással hirdet-ték-ki a' fő-város' veszedelmét. — A' Ki-

kötő-helyekre, feltornyozott habok sza-ladtak, és olyan nagy erővel, hogy a' terhes Kereskedő-hajókat, az épületeken feljúl 24 öllel lebegtették. — Márnao hegy a' tengerbe hullott, Estrella (60 mért-földre Lissabontól) kéreztül hasadván elsűj-jedt. Távol fekvő országokban, hány-kódtak a' hegyek' tetején fekvő tenger-szemek; források és kútak apadtak-el, vagy újjak születtek; lángba borúltak a' tűz-okádó hegyek. — Jaj, veszély, félelem, reménység, élet és halál között így leve vége, ezen rettenetes földingásnak.

Lehetne ugyan, 'Sodoma' és Gomo-ra' elsűj-jedésétől-fogva, az elmúlt 1828-dik esztendő' Novemberének 26-dik nap-jáig, lefoljt hosszú időből sok ilyen His-tóriákat elő-számlálni; de, úgy-gondo-lom, hogy a' leírtak elégségesek fognak lenni, a' földingások' történeteinek es-méretére.

Béfejezem tehát Értekezésemnek ezt a' részét, azzal a' vigasztaló hiedelem-mel, hogy édes Hazánkat az elő-szám-lált földingásokhoz hasonlók nem érhe-tik; mert az ilyenek a' tengermejjéki Tartományokban uralkodnak.

(foljtatása következik)

### Vissza felelet' végezete

Az *Erdélyi Vajdák' Zonuki Grófságjok* felett foljtatott vetekedésben (25-dik Sz.)

b) A' mi ezt a' tikkelyt illeti: — Tudós Barátom ditséretére meg kell azt itt esmérnem, hogy egy 1525-beli, Déés-vári oklevelével meggyőzött engem ab-ban, hogy az 1525-beli *Nicolaus Comes de Zonuk*, külső, vagy közbülső Szolnok-nak Grófja nem lehetett, hanem tsak bel-ső Szolnoknak talán al-Ispánnya volt. — De azért vélekedésemet még el nem vet-hetem, mert 1525-ben Thamás lévén Erdélyi Vajda, és Zonuki Gróf, Dousát (1525, *Vicé Regiæ majestatis persona*

*Judex, et Comes in 5 Comitatus Nobilium de Bihor, et Zabolch, nec non Zathmár, Zemplén, et de Zonuk*, Szirmainál Not. hist. Com. Zempl. pag. 15), Torma Barátom, nyakáról le nem rázhatja, és Al-Ispánnak se teheti. — Ha az Erdélyi Vajdák, Torma Úr állítása szerint, nem csak Belső Szolnoknak, hanem a' többi Szolnoknak-is örökös Grófjai lettek volna, hát úgy mire valók a' Vajdákon kívül, még számtalan sok Zonuki Grófok, a' kik Erdélyi Vajdák nem lévén, még-is valamelyik Szolnoknak valóságos, s nem képzelt Grófjai voltak? — Torma Barátom forgassa Katona István', és Fejér György', és mások' munkáit, és a' következő Zonuki Grófokra fog akadni, a' kik Erdélyi Vajdák, azért, még-se voltak, pl. 1134 Curidinus — 1193 Machardus, — 1197 Hermon, — 1198 Petrus Judex Curiae, — 1199 Ampudinus, — 1200 Comes Bodon, de genere Aba, — 1201 Maranus, — 1206 Smaragdus, — 1210 Coma, — 1215 Christophorus, — 1221 Borysius, — 1229 Dionisius Mag. Tavernicorum, — 1234 Magister Déés, — 1238 Dionisius, — 1252 Stephanus Laczk, — 1598 Nicolaus filius Stephani de Sydon, alias Chák, Comes Temes, Bihor, Kraszna, — és számtalan másokra, — ezeket mind, Al-Ispánoknak, csak nem nevezhetjük.

Továbbá, Torma Barátom, hoz-éle egy (magyarra fordított, és ennél-fogva, nem eredeti szavakkal írt) 1521-beli oklevélnek ezen sorait: *Dousa Vajdának, és 3 vármegyében általatok rendeltetett Birának* — ezen sorokra ezt jegyzi-fel: *mitsoda?* — *Vajdának?* — *hát volt tsakugyan Belső Szolnokon kívül más Zonuknak Vajdaságot-is viselt Grófja?* — újra homály, és oknélkülvaló kérdés, mely talán onnan eredett, hogy Torma Barátom Benkő Jóséfnél Trans. T. 1. p. 170 ezen Dousát 1521-ben az Erdélyi

Vajdák és Zonuki Grófok sorában nem találta; holott Katonánál T. VIII. p. 432 egy, ugyantsak 1521-beli oklevelet láthatott volna, melynek szavai: *Cum Magnifico viro Dausa vojvoda Transsilvano, et Comite de Zonuk dilecto, et fideli Nostro* tisztán kivilágosíttathatták volna T. Urat, hogy 1521-ben nem más, és több Erdélyi Vajda, hanem csak Dousa volt, a' ki 1522-ben már más hivatalt viselt, Thamás lévén akkor Erdélyi Vajda. — Nem kérdezhetem-é én most T. Urától, hát, volt-é 1521-ben Belső Szolnokon kívül, az az Dausa Vajdán kívül, még más, Zonuknak Vajdaságát viselő Grófja?

T. Úr észre-vétetni kívánja, hogy 1517-ben "Dousa Mester Bihori, és Zouchi Fő-Ispán, és Zathmár, Zounuk, Kraszna vármegyékben Király Úrnak, személyében rendeltetett különös Bíró"-jának nevezetett legyen, — ezt, nem tagadom, sőt magam-is tudom Katonából és Kornides Gyűjteményéből (Pesten); de, mirevaló ezen észre-vétel? — hát abból mit akar T. Barátom következtetni? — ha Katona István IX-dik Kötetjít p. 272 megnézte volna, tudná, hogy 1515-től fogva, 1521-ig, Miklós volt az Erdélyi Vajda és Zonuki Gróf: ha tehát Miklós volt 1517-ben Zonuknak (Belső Szolnoknak) Grófja; hát, miért kellett még oda Királyi biztost-is küldeni? — vagy, ha Királyi biztos valamely Szolnokba küldetett, nem hihetőbb-é, hogy olyan Szolnokba (Külsőbe, vagy Középsőbe) küldetett, a' melynek akkor Grófja nem volt? és a' melynek az Erdélyi Vajda nem parantsolt? — Térjünk már a' —

II-dikra. — Ha T. Barátom a' mondotakból, és Tamás Vajdának 1534-beli parants-leveléből által nem láthatja azt, hogy az Erdélyi Vajdák, mint Vajdák, csak Belső-Szolnoknak voltak Grófjai (ám-bár tsekély vélekedésem szerint; az 1534-beli leveléből e' tisztán kitettzik) úgy még

a' következő oklevelet botsátom itt közre, a' mely 1634-ben az Apafiak által, Bethlenek ellen, a' Bódi bírtok dolgába producáltatott, és az akkori törvényes ítéletben szóról-szóra béiktattatott.

*Nos Capitulum Albensis Ecclesiae B. Mich. Arch. Transsilvaniensis. Memorice ect. quod Beke filius Stephani de Dengelegh Castellanus de Balvanus Magnifici viri Deseu Vayvodæ Transsilvani, et Comitis de Zonuk, coram Nobis personaliter constitutus graviter exposuit, qualiter Nicolaus et Jacobus filii Apa, non audito ipso Magnifico viro Deseu, nunc in exercituatione Universitatis Nobilium partium Transsilvanarum, ex mandato Regiæ Serenitatis occupato, et detento, per homines, et jobbagiones suos de terra Beud, et Malum, reliquisque possessionibus suis continuo metas ipsius Castri Balvanus infestare, et turbare præsumunt, quin imo, licet totus Comitatus de Zonuk partium Transsilvanarum, ejusque possessiones universæ judicio ipsius Domini Vayvodæ, vi muneris sui Vayvodalis, subessent, tamen ipsi contempta auctoritate ipsius Dni. Vayvodæ, differentiam metarum coram Magistro Demetrio Tavernicorum Dni. Regis, per Dnum. Regem pro judice ad Capitulum Nostrum contra hospites de Ompoicza, et Obrudbánya deputato, in derogamen ipsius Dni. Vayvodæ valde magnum dirimendam trahere pertinaci ausu voluerint, hinc ne per inauditum adtemptatum isthoc iuribus Dni. Vayvodæ, et Comitis de Zonuk partium Transilvanarum, cui quidem Comitatus prædecessores quoque sui, Vayvodæ Transsilvani ab olim jugiter præfuisse plena potestate dignoscuntur, detrimentum inferri contingat, contra filios Apa dictos protestando contradixit coram Nobis, harum Nostrarum vigore, et testimonio literaram mediante. Da-*

*tum in Octavis Pentecostes. A. D. 1520.*

Ennél több oklevelet nem tudok ugyan elé hozni; de ha Deseu Vajda, mint Erdélyi Vajda, mind-a'-három Szolnoknak Grófja lett volna, úgy, bizonyosan az oklevélben, ezen szavak helyett: *totus Comitatus de Zonuk partium Transilvanarum* . . . . . *judicio ipsius Domini Vayvodæ vi muneris sui Vayvodalis subessent* — és *Vayvodæ, et Comitatus de Zonuk partium Transsilvanarum, sui quidem Comitatus prædecessores quoque sui, Vayvodæ Transsilvani ab olim jugiter præfuisse plena potestate dignoscuntur* — úgy, bizonyosan ezen szavak: *partium Transilvanarum* mindenütt kihagyattak volna. — Ennél-fogva, azon vélekedésem mellett (vélekedésnek, és nem valódiságnak nevezem, mindaddig, míg tisztelt Barátomnak ellenvetési lesznek) maradok, hogy az Erdélyi Vajdák, mint Vajdák, csak Belső-Szolnoknak (melynek Grófságát 1715-től-fogva 1758-ig, Torma Miklós, tisztelt Barátom érdemes Eleje, mint törökös régi Magyar, díszesen viselte) voltak Grófljai.

Igen helyesek ugyan, T. Barátom' ezen szavai: *hogy Katona István' és Fejér György' munkái esmérte nélkül értekezni, ha homályt szül; a' Katona István' és Fejér György' munkái esméretével lehetne a' homályt (mert homály a' homályt nem elégséges) eldöszlatni* — de ere a' felelet ez: *tehát olvassa szorgalmatosan Katona István', és Fejér György' munkáit.* — hasznát jelenvaló felekezésemben megmutattam.

Végre, különös köszönettel, és örömmel vettem tisztelt Barátom' jobbitásait, mellyel az általani kiadott 1534-beli oklevélben elé jövő híjjánokat kipótolta; és el se mulattam ezen oklevél' másolatját a' szerént gyűjteményemben (mely egészen tisztelt Barátom' dispositiójára áll) megjobbitani; és, valamint nem szé-

gyenlem megvallani, hogy T. Barátom némely tárgyakra—nézve, mind értekezése, mind pedig feleletje által oktatott, úgy, nagyon megtisztelve érzem magamat, midőn tudós Barátom ezen tárgynak továbbí vátatására bizodalommal meghívott — oktató hasznát az ily' tudós' vetélkedésnek jól érzem én, a' ki magam-is tudom, hogy én-is hibázhatok, és még sokat tanulhatok. — Ohajtanám szivemből, ha nem tsak mi ketten, hanem más tudós hazafi is az ide tartozó esméreteit a' tudós világgal, a' Nemzeti Társalkodó útján, velünk közlené, hogy ekképpen, az elenyészett halmok közzé dült Századoknak poros, és esméretlen történetei újj világosságra jöhessenek. — A' Nemzeti Társalkodónak liberális, és tsak a' jót elemőzítani kívánó, óhajtó és törekedő Redactora, a' ki maga-is a' tudományokat kedvelli és tudományos érdemeit több versen már dítséretesen hébizonyította, ere tágas utat nyitott tudományos újsága által, a' melyben (hogy tudós Balogh Pal' szavaival éljek, F. M. O. Minerva 1829 822 lap) a' tudományos foglalatoskodások által felébresztett egyes Idéák, mellyek a' halogatás által ismét elrepülnek, 's mellyek egész munkáknak tárgyai nem lehetnek, a' Közönség eleibe-terjesztetnek, és másokat azoknak megrostálássokra, vagy jobban kidolgozásokra gerjesztenek, 's az által a' tudományos esméreteknek sok órdalu kidolgozását, 's végső meghatározását eszközlik\*).

Gróf Kemény József.

### Történeti Festés' Töredéke

Az 1600-adik Év' elején Erdélyben Fel Pestes nevű Falun, Vajda-Hunyad' és Déva' Várai között, mind-kettőhöz

\* Kinek nem járja itt által — jó Hazafinak — az ő' magyar szívet ez az óhajítás: — "Vajha annyira mehetnének, hogy hetiben 2 árkus, vagy hónapjában 8 -- 10 árkus Társalkodó jöhetne-ki?"

nagyon közel, a' régi Pestesi Nemzetség' Kastélya körül, Baba-Noach és Sáski ennek Biztossa, azon idő vad, és rémitő jelenetjéi lappangó Haramiák vígyázata által alattomos útakon, minekutánna Mihály Vajdát, Oláhországból másodsor ki jövet, Hátzegen, és Aranyon keresztül útasították és kísérték volna; Baba-Noachot, vad Uraságra vágyódása kelesztette, Mihály Vajdától magára vett tömösvári követtséget, hol akkor a' Tömösi Basa tábort tartott, társára bizta, hogy az alatt is Erdélyben kényyére száguldozhasson, így Sáskit Levelével Tömösvárra küldi, de ez a' Cserményi Mihály' híres szépségű Feleségét, Mardsinai Katalint, a' régi Mardsinai Nemzetség' egyik unokáját, fortélyaival a' Pestesi kastély mellől elrabolja; tartván pedig attól, hogy ezen dolgokból a' Pestes körül lévő Fő Urak, valamit megsejtve, titkaikat el ne árúlják, meghatározták magoknak, hogy ezen helységet és tájéket elpusztítsák. Erre nézve éjszaka reáütnek alattomoson a' Pestesi Kastélyra, borzasztó jelenetekkel rémitették a' helybelieket; a' Szentpéter hegyi Remete Szilvester, ki az Erdeöli nemzetségből vala, Kálváriáját Vajda Hunyadi Várral szemben; éjjel után Kápolnája' harangját féreveri; a' kastély körül reggelig kétséges a' Haramiákkalvaló viaskodások' kimenetele, mert képzetek felett, ezek, a' Magyar Asszonyokban is ellent-állásra találtak.

Reggel Szilvester, a' Vajda-Hunyadi vár' Urát akkor Enningi József Theoreok Istvánt, és ennek Barátját az ifjabb Csákit, több néppel, a' Vajda-Hunyadon is történt lármák után magával hozza. Az éjjeli nagy zavarban és sötétben, a' közben jött villámások mellett, Pestesi, minekutánna a' viaskodásokban ereje elgyengülne, 's menedékét is tsak egy talált 's felvett haramia-öltözettel reménylhetné, a' vi-

tézkedő Viktóriának, az ő tulajdon Feleségének szerentsétlen vétséges kardja által elesik. Viktóriát Sáski egy kard-dőfessel az életből elveszti; György és Petronella, Pestesi' fija és leánya, hasonlólag elvesznek, úgy szintén Cserményi is megsebesíttetik, a' felesége Mordsinai Katalin és hét esztendőös Leanykája Sarolta, több Asszonyokkal együtt, a' lángok közé vettetnek; a' Remete Szilvester, lángok között a' kisedet Saroltát kiragadja, két Pisztolyt övéből Katalinnak ált' (át-)nyújtván, ez, az őrzők között egyiket lelövi, és kiszabadul; Szilvestertől egyik a' Leánykát ki akarja ragadni, sokáig húzalkodva óltalmazza magát; Katalin a' támadóhoz lö, de Szilvestert a' kegyes Remetét találja, Enningi Gróf Theoreok István' segítségével az egész lázadás letsendesíttetik; Csáki, a' támadókat tovább úzi. Baba és Sáski össesebesíttetések után, úgy a' többek is közüllök résszerént elfogatnak, résszerént a' földön fetrengenek. Baba és Sáski kísérettel a' Tamásfalvi' őrizete alatt Törvény-kézre küldetnek, a' Kološvártkülvölumben is egybe-gyűlt Fő-Rendekhez, és Ítéző-mesterekhez, Bírákhoz. Az elesett Magyarok halotti szomorú musikával, s harang' tsendítéseivel, fáklyákkal, a' Szentpéteri Hegyen lévő Kálvária-mellé vitetnek. Itt, s mindenfelé több-szent Temetőhelyeken a' Sors által üldöztettek elhunytai után öröknyugalomban szenderedtenek, míg ezeket is felverte a' vad idő, midőn a' nyugvóknak kriptáikat, és ereklyéiket szerte vetvén, porókkal neveik' emlékjeit is az idő' s méjj' feledékenység' örvényébe taszítani mérészelték. De éltek' s élnek a' Hazával' s ebben, sok háládatos unokák, kik össeik' emlékezeteit a' homályból részenként is fenn-hagyták, így tisztelve az Ős-Emlékeket a' Haza' év-írásaiban szentül őrzik, valamint a' követ-

kező kornak hovatovább hívebben által is adják.

A' História' bővebb kiterjedésében lásd a' nagy Tudós Hazánkfiya Benkő József', Generalis és Specialis Transylvaniáját, több részeken, úgy a' Tudós Hazafi nemes Hochmeister Márton által kiadott ezen Munkát: Historia Volfgangi Bethlen Tom. IV et V, az 1600-dik évkoron elkezdve 481-dik laptól 617-ig, és a' Tudós Benkő Józsefünk által rendbe-szedett V-dik Tomusban, a' 11-dik lapig. — (Következik a' 27-dik Szám alatt, a' Sz. Péteri hegyen lakott, Remetének, ide nem-férhetett *Hattyúi Éneke*).  
Irta mindeniket *Kenderesi Ferencz*.

## J E L E N T É S E K

A' Híradó és Társalkodó' taxája együtt 5 for.; az utolsóé, külön küldve, 2 for. 50 kr. C. P. — A' Társalkodó Heti Számja foljni fog 52-ig, vagy ha lehet, tovább, hogy az egész esztendeiből rendszer 4<sup>o</sup> Kötet lehessen, s az Index (melynek kidolgozására, nem akadt ember) mindent együtt kimutasson. — Az első fél-esztendei Társalkodót, meg lehet szerezni, míg jut, Helyben, de nem Postán. öltő szerrel. — A' Társalkodó 182-dik lapján félbe-szakadt Értekezés, következő nélkül marad. — Híradót, tsak Július' utóljáig lehet egészen az 1-ső Számtól fogva küldeni; azután, tsak a' fizetés' napjától-fogva; a' Társalkodót pedig, mindig lehet eleitől-fogva. — A' kinek a' Munkája még ki nem jött; ki fog jönni: ha pedig ki nem jön, jele, hogy nem Társalkodóba való; de el, — nem vész. — Minél-több Munka jönn-be, annál-jobb a' Hazának. — A' Kološvári tisztelt Olvasókhoz, szintúgy takaró alatt, és tsak a' Levélhordozó által megyen a' Foljóírás az egész taxa' lefizetése mellett, franco, — Sok idő-vesztés' elkerülése miatt.  
*A' N. Társ. Első Fél-esztendejének vége.*